

HỌC VIỆN NÔNG NGHIỆP VIỆT NAM

KỶ YẾU
HỘI THẢO KHOA HỌC QUỐC GIA
**MÔI TRƯỜNG NÔNG NGHIỆP,
NÔNG THÔN VÀ PHÁT TRIỂN BỀN VỮNG
LẦN THỨ 3**

Proceedings of The Third National Scientific Conference
on Agricultural Environment, Rural and Sustainable Development

Hà Nội, 6/2026

NHÀ XUẤT BẢN HỌC VIỆN NÔNG NGHIỆP - 2026

HỌC VIỆN NÔNG NGHIỆP VIỆT NAM

KỶ YẾU HỘI THẢO KHOA HỌC QUỐC GIA

**MÔI TRƯỜNG NÔNG NGHIỆP, NÔNG THÔN
VÀ PHÁT TRIỂN BỀN VỮNG
LẦN THỨ 3**

**Proceedings of The Third National Scientific Conference
on Agricultural Environment, Rural and Sustainable Development**

Hà Nội, 6/2026

NHÀ XUẤT BẢN HỌC VIỆN NÔNG NGHIỆP - 2026

BAN TỔ CHỨC

TT	Họ và tên	Đơn vị
1	GS.TS. Nguyễn Thị Lan	Giám đốc Học viện, Trưởng ban
2	GS.TS. Trần Đức Viên	Chủ tịch Hội đồng Khoa học và đào tạo Học viện, Phó Trưởng ban
3	PGS.TS. Trần Trọng Phương	Trưởng khoa Tài nguyên và Môi trường, Phó Trưởng ban
4	PGS.TS. Võ Hữu Công	Phó Trưởng khoa Tài nguyên và Môi trường, Phó Trưởng ban
5	PGS.TS. Cao Trường Sơn	Khoa Tài nguyên và Môi trường, Ủy viên, Thư ký
6	PGS.TS. Nguyễn Thị Hồng Hạnh	Khoa Tài nguyên và Môi trường, Ủy viên
7	TS. Trịnh Quang Huy	Khoa Tài nguyên và Môi trường, Ủy viên
8	PGS.TS. Đinh Thị Hải Vân	Khoa Tài nguyên và Môi trường, Ủy viên
9	PGS.TS. Nguyễn Thị Bích Yên	Khoa Tài nguyên và Môi trường, Ủy viên
10	TS. Đinh Hồng Duyên	Khoa Tài nguyên và Môi trường, Ủy viên

NHÀ KHOA HỌC THAM GIA PHẢN BIỆN

TT	Họ và tên	Đơn vị
1	PGS.TS. Võ Hữu Công	Khoa Tài nguyên và Môi trường
2	TS. Trịnh Quang Huy	Khoa Tài nguyên và Môi trường
3	TS. Nguyễn Ngọc Tú	Khoa Tài nguyên và Môi trường
4	TS. Đào Thị Thuý Linh	Khoa Tài nguyên và Môi trường
5	TS. Lý Thị Thu Hà	Khoa Tài nguyên và Môi trường
6	PGS. TS. Ngô Thanh Sơn	Khoa Tài nguyên và Môi trường
7	TS. Nông Hữu Dương	Khoa Tài nguyên và Môi trường
8	PGS.TS. Nguyễn Thanh Lâm	Khoa Tài nguyên và Môi trường
9	PGS.TS. Đinh Thị Hải Vân	Khoa Tài nguyên và Môi trường
10	PGS.TS. Cao Trường Sơn	Khoa Tài nguyên và Môi trường
11	TS. Nguyễn Thị Hồng Ngọc	Khoa Tài nguyên và Môi trường
12	TS. Nguyễn Thị Hương Giang	Khoa Tài nguyên và Môi trường
13	PGS. TS. Ngô Thế Ân	Khoa Tài nguyên và Môi trường
14	PGS.TS. Nguyễn Thị Bích Yên	Khoa Tài nguyên và Môi trường
15	TS. Phan Thị Thúy	Khoa Tài nguyên và Môi trường
16	TS. Phan Thị Hải Luyến	Khoa Tài nguyên và Môi trường

TT	Họ và tên	Đơn vị
17	PGS.TS. Nguyễn Thị Hồng Hạnh	Khoa Tài nguyên và Môi trường
18	TS. Đoàn Thị Thúy Ái	Khoa Tài nguyên và Môi trường
19	PGS.TS. Lê Thị Thu Hương	Khoa Tài nguyên và Môi trường
20	TS. Hán Thị Phương Nga	Khoa Tài nguyên và Môi trường
21	TS. Hoàng Hiệp	Khoa Tài nguyên và Môi trường
22	TS. Nguyễn Thị Hiền	Khoa Tài nguyên và Môi trường
23	TS. Đinh Hồng Duyên	Khoa Tài nguyên và Môi trường
24	PGS.TS. Nguyễn Thị Minh	Khoa Tài nguyên và Môi trường
25	TS. Nguyễn Thế Bình	Khoa Tài nguyên và Môi trường
26	TS. Nguyễn Xuân Hoà	Khoa Tài nguyên và Môi trường
27	TS. Vũ Thị Hoàn	Khoa Tài nguyên và Môi trường
28	TS. Vũ Thị Huyền	Khoa Công nghệ thực phẩm

BAN THƯ KÝ

TT	Họ và tên	Đơn vị
1	PGS.TS. Đinh Thị Hải Vân	Khoa Tài nguyên và Môi trường, Trưởng ban
2	PGS.TS. Lê Thị Thu Hương	Khoa Tài nguyên và Môi trường, Thành viên
3	TS. Phan Thị Hải Luyến	Khoa Tài nguyên và Môi trường, Thành viên
4	TS. Nguyễn Thị Hồng Ngọc	Khoa Tài nguyên và Môi trường, Thành viên
5	ThS. Nguyễn Thị Thu Hà (B)	Khoa Tài nguyên và Môi trường Thành viên

MỤC LỤC

ĐÁNH GIÁ CHẤT LƯỢNG MÔI TRƯỜNG ĐẤT, NƯỚC TRONG NUÔI TRỒNG THỦY SẢN TẠI VÙNG BÃI BỒI VEN BIỂN ĐỀ BÌNH MINH, TỈNH NINH BÌNH <i>Đình Hồng Duyên, Lò Văn Sơn, Hồ Thị Hoàn</i>	2
ÁP DỤNG CHỈ SỐ WQI ĐÁNH GIÁ CHẤT LƯỢNG NƯỚC SÔNG BẮC HUNG HẢI <i>Dương Thị Huyền, Nguyễn Tuyết Lan, Phan Thị Hải Luyến</i>	14
ĐÁNH GIÁ CHẤT LƯỢNG HỒ SƠ BÁO CÁO ĐỀ XUẤT GIẤY PHÉP MÔI TRƯỜNG TẠI TỈNH BẮC NINH <i>Trịnh Quang Huy, Nguyễn Ngọc Tú</i>	24
TỔNG QUAN VỀ HIỆN TRẠNG VÀ XU HƯỚNG QUẢN LÝ TỒN LƯU KHÁNG SINH TRONG MÔI TRƯỜNG NƯỚC Ở VIỆT NAM <i>Nguyễn Ngọc Trâm, Lý Quang Việt, Hồ Thị Thúy Hằng</i>	39
ĐÁNH GIÁ NGUỒN, NGUY CƠ GÂY Ô NHIỄM ĐẤT TRÊN ĐỊA BÀN 28 XÃ, PHƯỜNG CỦA THÀNH PHỐ CẦN THƠ <i>Nguyễn Quang Học, Nguyễn Bá Lâm, Nguyễn Quang Huy</i>	53
NÂNG CAO NHẬN THỨC BẢO VỆ MÔI TRƯỜNG CHO LAO ĐỘNG NÔNG THÔN QUA GIÁO DỤC NGHỀ NGHIỆP <i>Lò Việt Tuyền, Đào Thanh Huyền, Trần Xuân Hoàng, Nguyễn Văn Huân</i>	66
SỰ BẤT CÂN XỨNG GIỮA PHÁT SINH VÀ NĂNG LỰC QUẢN LÝ CHẤT THẢI RẮN CHĂN NUÔI: NGHIÊN CỨU TẠI TỈNH PHÚ THỌ <i>Phan Thị Hải Luyến, Phạm Thị Hương Giang, Trần Duy Tùng, Lê Văn Tiến, Võ Hữu Công</i> ..	76
ĐÁNH GIÁ THỰC TRẠNG VÀ NHẬN THỨC CỦA NGƯỜI DÂN TRONG CÔNG TÁC QUẢN LÝ RÁC THẢI SINH HOẠT TẠI KHU DU LỊCH TAM ĐẢO, TỈNH PHÚ THỌ <i>Vũ Thị Hoàn, Ngô Trung Thành, Nguyễn Đức Long</i>	86
ĐÁNH GIÁ HIỆN TRẠNG MÔI TRƯỜNG NÔNG THÔN THÀNH PHỐ HÀ NỘI GIAI ĐOẠN 2021-2025 <i>Đình Thị Hải Vân, Nguyễn Thị Thu Hà</i>	99
TỔNG QUAN VÀ ĐÁNH GIÁ HIỆU QUẢ CÁC MÔ HÌNH TỔ CHỨC SẢN XUẤT RỪNG VÀ TRANG TRẠI (FFPOs) TRONG BỐI CẢNH BIẾN ĐỔI KHÍ HẬU TẠI VIỆT NAM <i>Hồ Thị Hoàn, Đình Hồng Duyên, Đỗ Thị Hương, Nguyễn Thị Vịnh</i>	111
TÀI CHÍNH XANH CHO NÔNG NGHIỆP CÔNG NGHỆ CAO HƯỚNG TỚI NET ZERO Ở VIỆT NAM <i>Nguyễn Đình Đáp, Nguyễn Thị Huyền Thu</i>	123

NÔNG NGHIỆP HỮU CƠ-HƯỚNG ĐI BỀN VỮNG GIẢM PHÁT THẢI, PHÁT TRIỂN NÔNG NGHIỆP CÔNG NGHỆ CAO TẠI VIỆT NAM <i>Nguyễn Đình Đáp, Dương Thị Oanh</i>	135
ÁP DỤNG MÔ HÌNH SUS-TAS ĐÁNH GIÁ CÁC NHÂN TỐ ẢNH HƯỞNG ĐẾN PHÁT TRIỂN DU LỊCH SINH THÁI TẠI TỈNH QUẢNG NINH <i>Nguyễn Thủy Chung, Vũ Minh Trang</i>	146
BƯỚC ĐẦU ĐÁNH GIÁ HÀM LƯỢNG MỘT SỐ KIM LOẠI (As, Cd, Cr, Fe, Mn) TRONG MẪU NƯỚC MƯA THU THẬP TẠI PHƯỜNG NẾN, TỈNH BẮC NINH <i>Hoàng Thị Thu Hà, Lê Như Đa, Nguyễn Thị Trang, Nguyễn Thị Mai Hương, Đoàn Thị Oanh, Lê Thu Thủy, Dương Thị Thủy, Nguyễn Thị Ánh Hoàng, Dương Thị Huyền, Lê Thị Phương Quỳnh</i>	155
ĐÁNH GIÁ CÔNG TÁC QUẢN LÝ CHẤT THẢI CỦA HAI MÔ HÌNH CHĂN NUÔI LỢN TRÊN ĐỊA BÀN XÃ ĐÔNG ANH, THÀNH PHỐ HÀ NỘI <i>Vũ Lê Dũng, Nguyễn Thị Như Thủy, Nguyễn Khánh Linh</i>	168
NHÂN TỐ ẢNH HƯỞNG TỚI NUÔI TRỒNG THỦY SẢN KHU VỰC VEN BIỂN KIM ĐÔNG - BÌNH MINH, TỈNH NINH BÌNH <i>Nguyễn Thị Thu Hà, Cao Thị Thanh Nga, Nguyễn Thị Bích Nguyệt</i>	
KHOẢNG CÁCH GIỮA NHẬN THỨC VÀ HÀNH VI: ĐIỀU GÌ THỨC ĐẨY TÀN SUẤT SỬ DỤNG BAO BÌ NHỰA THỰC PHẨM? <i>Nguyễn Thị Hương Giang, Lại Thị Thu Ngọc, Lê Bảo Khánh Linh, Nguyễn Lê Nhật Minh, Lại Văn Mạnh, Trần Công Chính</i>	192
TĂNG CƯỜNG CÔNG TÁC QUẢN LÝ MÔI TRƯỜNG LÀNG NGHỀ TRÊN ĐỊA BÀN CỤM XÃ HOÀI ĐỨC-AN KHÁNH, THÀNH PHỐ HÀ NỘI <i>Nguyễn Thị Hải Ninh, Trịnh Đắc Chuyên, Phan Thị Thu Phương</i>	202
ĐÁNH GIÁ HIỆN TRẠNG PHÁT SINH RÁC THẢI NHỰA SINH HOẠT TRÊN ĐỊA BÀN XÃ GIA LÂM. NGHIÊN CỨU TRƯỜNG HỢP TẠI TRÂU QUỲ, CỔ BI VÀ ĐÀ TỐN <i>Nguyễn Thị Bích Hà</i>	212
KIỂM TOÁN MÔI TRƯỜNG TRONG BỐI CẢNH CHÍNH QUYỀN HAI CẤP Ở VIỆT NAM: KHOẢNG TRỐNG THỂ CHẾ VÀ ĐỀ XUẤT MÔ HÌNH KIỂM TOÁN LÃNH THÔ <i>Nguyễn Thị Bích Nguyệt, Trần Minh, Trịnh Thị Tuyết Dung</i>	224
HIỆN TRẠNG CÔNG TÁC QUẢN LÝ VÀ XỬ LÝ CHẤT THẢI RẮN SINH HOẠT TẠI TỈNH HƯNG YÊN <i>Nguyễn Xuân Hòa, Bùi Thị Linh, Tạ Tuyết Thái, Hà Văn Tú</i>	237
ADSORPTIVE REMOVAL OF TETRACYCLINE USING ACTIVATED CARBON DERIVED FROM SAWDUST BIOMASS <i>Le Thi Phuong Thao, Nguyen Van Hai, Dang Thi Minh Hue, Nguyen Van Dam, Doan Thi Thuy Ai, Nguyen Thi Lan Anh, La Duc Duong, Nguyen Thi Hoai Phuong</i>	249

SỬ DỤNG MÔ HÌNH HỒI QUY TOBIT ĐỂ XÁC ĐỊNH GIỚI HẠN AN TOÀN CỦA CADIMI (Cd) TRONG NƯỚC TƯỚI CHO RAU XÀ LÁCH TRỒNG TRÊN ĐẤT PHÙ SA SÔNG HỒNG <i>Nguyễn Thị Giang, Ngô Thị Dung, Ngô Thanh Sơn, Vũ Thị Xuân, Nguyễn Thị Hằng Nga ....</i>	261
HỆ NANO POLYME MANG DỊCH CHIẾT LÁ TRÚNG CUỐC CÓ KHẢ NĂNG ỨC CHẾ VIRUS <i>Lê Thị Thu Hương, Ngô Thị Thương.....</i>	271
XÂY DỰNG VÀ THẨM ĐỊNH PHƯƠNG PHÁP UPLC-MS/MS XÁC ĐỊNH ĐA DƯ LƯỢNG KHÁNG SINH NHÓM FLUOROQUINOLON TRONG NƯỚC AO NUÔI THỦY SẢN <i>Hoàng Hiệp, Nguyễn Đức Lương, Phạm Công Đạt, Nguyễn Thị Vân Anh, Nguyễn Thủy Linh, Hồ Thị Liên, Đoàn Thị Thúy Ái.....</i>	282
CHẾ TẠO HỆ XÚC TÁC MnO_2/Al_2O_3 ỨNG DỤNG XỬ LÝ CHẤT HỮU CƠ TRONG NƯỚC THẢI SẢN XUẤT TINH BỘT SẴN <i>Nguyễn Thị Hồng Hạnh, Ngô Thị Thương, Chu Thị Thanh, Hán Thị Phương Nga, Nguyễn Thị Thanh Mai.....</i>	294
VẬT LIỆU HYDROXIT LỚP KÉP TRONG XỬ LÝ NƯỚC THẢI: CẤU TRÚC, TÍNH CHẤT VÀ TIỀM NĂNG ỨNG DỤNG <i>Hán Thị Phương Nga, Nguyễn Thị Hồng Hạnh, Phùng Thị Vinh.....</i>	303
ĐIỀU CHẾ XÚC TÁC QUANG DẠNG NỖI TiO_2 /SÉT NUNG VÀ ĐÁNH GIÁ HOẠT TÍNH QUANG XÚC TÁC PHÂN HỦY 2,4-DICHLOROPHENOXYACETIC ACID TRONG NƯỚC <i>Hoàng Hiệp, Phạm Công Đạt, Nguyễn Thị Hiền, Đặng Việt Quang.....</i>	317
XÂY DỰNG VÀ THẨM ĐỊNH PHƯƠNG PHÁP LC-MS/MS XÁC ĐỊNH AURAMINE O TRONG VỎ SÀU RIÊNG VÀ KHẢ NĂNG PHÁT TÁN RA MÔI TRƯỜNG <i>Đoàn Thị Thúy Ái, Nguyễn Đức Lương, Hoàng Hiệp.....</i>	331
ĐÁNH GIÁ HIỆU QUẢ HẤP PHỤ ĐA KIM LOẠI CỦA LỖI NGÔ BIẾN TÍNH AXIT VÀ KIỀM TRONG NƯỚC THẢI GIẢ ĐỊNH <i>Nguyễn Thị Vân Anh, Nguyễn Đức Lương.....</i>	342
ẢNH HƯỞNG CỦA PHÂN Ủ TỪ PHỤ PHẨM TRÚNG GÀ VỚI CÁC CHẾ PHẨM VI SINH KHÁC NHAU ĐẾN SINH TRƯỞNG VÀ NĂNG SUẤT RAU CẢI MÈO TẠI GIA LÂM, HÀ NỘI <i>Phan Thị Thủy.....</i>	353
KHẢO NGHIỆM KHẢ NĂNG XỬ LÝ NƯỚC THẢI SINH HOẠT BẰNG CÔNG NGHỆ BÃI LỌC TRỒNG CÂY <i>Đình Tiến Dũng, Vũ Phạm Thái, Lê Thị Hương, Trần Thị Huyền Trang, Nguyễn Thị Thu Hà.....</i>	363
KHẢO SÁT HIỆU QUẢ VÀ ẢNH HƯỞNG CỦA ĐÔNG KEO TỤ TRONG XỬ LÝ NƯỚC HỒ NÔNG <i>Trần Văn Hà, Antonio Cavalcante Pereira, Nguyễn Thị Thu Hà, Đoàn Thị Thái Yên, Hoàng Thị Thu Hương.....</i>	374

THỬ NGHIỆM XỬ LÝ NƯỚC HỒ BẰNG MÔ HÌNH LỌC SINH HỌC <i>Nguyễn Thị Thu Hương, Nguyễn Trường Phú, Nguyễn Bích Hạnh, Nguyễn Thị Thu Hà</i>	385
NGHIÊN CỨU DIỄN BIẾN CHẤT LƯỢNG NƯỚC Ở CÁC HỆ THỐNG KÊNH VÀ GIẢI PHÁP QUẢN LÝ CHẤT LƯỢNG NƯỚC THÍCH ỨNG VỚI BẢO VỆ NGUỒN LỢI THỦY SẢN Ở VƯỜN QUỐC GIA TRÀM CHIM <i>Lê Diễm Kiều, Lê Nhật Bản, Phạm Quốc Nguyên</i>	396
SƠ BỘ THÀNH PHẦN HÓA THỰC VẬT VÀ HOẠT TÍNH SINH HỌC CỦA MỘT SỐ CAO CHIẾT TỪ LÁ VÀ QUẢ SUNG (<i>Ficus racemosa</i>) <i>Nguyễn Thị Hiền</i>	410
TỔNG HỢP KALI FERRATE Fe(VI) VÀ ỨNG DỤNG TRONG XỬ LÝ NƯỚC THẢI <i>Đỗ Thế Văn, Võ Hữu Công</i>	422
PHÂN LẬP VÀ TUYỂN CHỌN GIỐNG VI SINH VẬT XỬ LÝ VỎ QUẢ SÀU RIÊNG <i>Nguyễn Thị Minh, Hoàng Thị Linh</i>	436
TỐI ƯU HÓA ĐIỀU KIỆN CHIẾT POLYPHENOL VÀ KHẢ NĂNG KHÁNG OXI HÓA TỪ VỎ THÂN CÂY TÔ MỘC (<i>Caesalpinia sappan L.</i>) <i>Vũ Thị Huyền, Lê Thị Thu Trang, Võ Hữu Công</i>	447
TẬN DỤNG PHÉ THẢI NÔNG NGHIỆP PHỤC VỤ CHO TRỒNG TRỌT <i>Võ Đình Long, Phạm Thị Lý Hoài, Võ Hữu Công</i>	458
TUYỂN CHỌN VI SINH VẬT NỘI SINH TỪ VÙNG SINH THÁI ĐẤT CHUA MẶN LÀM GIỐNG SẢN XUẤT CHẾ PHẨM VI SINH VẬT <i>Nguyễn Tú Diệp, Nguyễn Thị Minh</i>	467
ĐÁNH GIÁ BIẾN ĐỘNG KHÔNG GIAN - THỜI GIAN CỦA CHẤT LƯỢNG NƯỚC LƯU VỰC SÔNG MÃ GIAI ĐOẠN 2019-2024 <i>Nguyễn Thị Hồng Ngọc, Trần Anh Quân</i>	476
BIẾN ĐỔI KHÍ HẬU VÀ HỆ THỐNG TRỒNG TRỌT: CƠ CHẾ TÁC ĐỘNG ĐẾN SINH LÝ, MÙA VỤ, NĂNG SUẤT VÀ CHẤT LƯỢNG NÔNG SẢN TRONG BỐI CẢNH VIỆT NAM <i>Nguyễn Thị Bích Yên, Phan Thị Hải Luyến, Phan Thị Thúy, Ngô Thế Ân</i>	489
HIỆN TRẠNG SỐC KHÍ HẬU, SỐC SINH HỌC VÀ MỨC ĐỘ PHỐI NHIỄM CỦA NÔNG HỘ TRONG CANH TÁC NÔNG NGHIỆP TẠI MIỀN TRUNG VIỆT NAM <i>Phan Thị Hải Luyến, Ngô Thế Ân, Dương Thị Huyền</i>	504
BIẾN ĐỘNG THẨM PHỦ VÀ SỬ DỤNG ĐẤT VỚI RỦI RO NGẬP LỤT: TIẾP CẬN GIS CHO KHU VỰC PHÍA BẮC <i>Ngô Thế Ân, Phan Thị Hải Luyến</i>	515

NGHIÊN CỨU ĐỀ XUẤT GIỚI HẠN MỨC TIÊU THỤ NHIÊN LIỆU ĐỐI VỚI XE CƠ GIỚI MỚI NHẪM HƯỚNG TỚI THỰC HIỆN ĐÓNG GÓP DO QUỐC GIA TỰ QUYẾT ĐỊNH (NDC) CỦA VIỆT NAM <i>Nguyễn Ngọc Tú, Trịnh Quang Huy, Đinh Trọng Khang</i>	523
PHÂN TÍCH PHÂN BỐ NGUỒN PHÁT THẢI KHÔNG KHÍ TẠI TỈNH BẮC NINH GIAI ĐOẠN 2021-2025 <i>Trịnh Quang Huy, Nguyễn Ngọc Tú</i>	536
QUẢN LÝ RỦI RO MÔI TRƯỜNG VÀ BIẾN ĐỔI KHÍ HẬU TẠI VIỆT NAM: QUAN ĐIỂM MÔI TRƯỜNG, XÃ HỘI VÀ QUẢN TRỊ <i>Huỳnh Văn Bình, Huỳnh Bảo Trang, Trịnh Phước Nguyên, Phạm Thị Như, Nguyễn Trương Quang Huy</i>	549
CÁC YẾU TỐ ẢNH HƯỞNG ĐẾN HÀNH VI SỬ DỤNG XE ĐIỆN NHẪM GIẢM PHÁT THẢI PM2.5: TIẾP CẬN LÝ THUYẾT HÀNH VI HOẠCH ĐỊNH (TPB) MỞ RỘNG TẠI HÀ NỘI <i>Nguyễn Hồng Quân, Nguyễn Hương Giang, Trần Thanh Hoàng, Nguyễn Thị Thu Hương</i>	560
MỘT SỐ KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU CẢI TIẾN NHÀ MÀNG, NHÀ LƯỚI TÍCH HỢP CÔNG NGHỆ IOT PHỤC VỤ TRỒNG HOA, QUẢ, RAU AN TOÀN GẮN VỚI DU LỊCH SINH THÁI, TRẢI NGHIỆM TẠI TỈNH HƯNG YÊN <i>Vũ Văn Chát, Nguyễn Tuấn Anh</i>	581
CÔNG NGHỆ GEOAI VÀ ỨNG DỤNG TRONG GIÁM SÁT MÔI TRƯỜNG.....	593
<i>Võ Chí Mỹ, Nguyễn Quốc Long, Võ Ngọc Dũng</i>	
ĐÁNH GIÁ TÍNH BỀN VỮNG CỦA THƯƠNG MẠI LÚA GẠO DƯỚI GÓC NHÌN TÀI NGUYÊN NƯỚC <i>Nguyễn Thị Thu Hương, Phạm Ngọc Kiên</i>	602
GIẢI PHÁP NÂNG CAO NHÂN LỰC THỰC HIỆN CÔNG TÁC QUẢN LÝ RỦI RO MÔI TRƯỜNG VÀ BIẾN ĐỔI KHÍ HẬU XÃ ĐẠI HOÀNG, TỈNH NINH BÌNH <i>Nguyễn Thị Thanh Huệ</i>	618
ĐÁNH GIÁ NGUY CƠ MƯA AXIT VÀ TÁC ĐỘNG TIỀM TÀNG ĐẾN ĐẤT CANH TÁC NÔNG NGHIỆP Ở VIỆT NAM <i>Doãn Hà Phong</i>	628
ĐÁNH GIÁ BIẾN ĐỔI CÁC CHỈ SỐ KHÍ HẬU CỤC ĐOẠN TẠI VÙNG ĐÔNG BẮC VIỆT NAM <i>Trần Anh Quân</i>	644
ĐÁNH GIÁ HIỆU QUẢ SỬ DỤNG HÀM BIOGAS TRONG CHĂN NUÔI LỢN TẠI TẢN LĨNH, BA VÌ, HÀ NỘI <i>Phan Thị Thúy, Nguyễn Tuyết Lan</i>	663

VỊ TRÍ VÀ VAI TRÒ CỦA CÁC TÁC NHÂN CHÍNH TRONG NÔNG NGHIỆP TUẦN HOÀN TẠI VIỆT NAM: TRƯỜNG HỢP NGHIÊN CỨU TẠI TỈNH THỪA THIÊN HUẾ VÀ NAM ĐỊNH <i>Nguyễn Thanh Lâm, Cao Trường Sơn</i>	672
ĐÁNH GIÁ HIỆN TRẠNG SỬ DỤNG TÚI NILON TRONG MỘT SỐ SIÊU THỊ Ở THÀNH PHỐ ĐÀ NẴNG <i>Trần Thị Thu Hương, Vũ Thị Thu Vân, Nguyễn Mai Hoa, Đỗ Thị Hải, Đỗ Cao Cường</i> ...	685
ÁP DỤNG MÔ HÌNH KINH TẾ TUẦN HOÀN TRONG SẢN XUẤT DƯA LƯỚI - PHÂN TÍCH HIỆU QUẢ KINH TẾ VÀ TÍNH BỀN VỮNG <i>Vũ Thị Lan Anh, Trần Thị Ngọc, Nguyễn Thị Hồng</i>	694
ĐÁNH GIÁ PHÁT TRIỂN KINH TẾ THEO KHÔNG GIAN DỰA TRÊN DỮ LIỆU ÁNH SÁNG BAN ĐÊM: NGHIÊN CỨU TRƯỜNG HỢP TỈNH CAO BẰNG, VIỆT NAM <i>Phan Thị Mai Hoa, Trần Thị Phương Dung</i>	706
ĐỘNG LỰC MÊ-TAN TRONG HỒ NƯỚC NGỌT: QUÁ TRÌNH, CƠ CHẾ ĐIỀU KHIỂN VÀ Ý NGHĨA KHÍ HẬU <i>Nguyễn Thị Khánh Huyền</i>	717
PHÁT THẢI VÀ GIẢI PHÁP GIẢM KHÍ NHÀ KÍNH TRONG CANH TÁC LÚA TẠI VÙNG ĐỒNG BẰNG SÔNG HỒNG <i>Bùi Thị Phương Loan, Đỗ Thanh Định, Mai Văn Trịnh, Đinh Quang Hiếu Nguyễn Thị Mai Chi, Đinh Thị Hải Vân, Lê Thị Hương</i>	732
PHÁP LUẬT VỀ ĐIỆN NĂNG LƯỢNG TÁI TẠO Ở VIỆT NAM TRONG BỐI CẢNH THỰC HIỆN CAM KẾT NET ZERO 2050 <i>Dư Văn Toán, Phạm Thị Bắc Hà</i>	747

ĐÁNH GIÁ BIẾN ĐỘNG KHÔNG GIAN - THỜI GIAN CỦA CHẤT LƯỢNG NƯỚC LƯU VỰC SÔNG MÃ GIAI ĐOẠN 2019-2024

Nguyễn Thị Hồng Ngọc¹, Trần Anh Quân^{2*}

¹*Khoa Tài nguyên và Môi trường, Học viện Nông nghiệp Việt Nam*

²*Khoa Môi trường, Trường Đại học Mở - Địa chất*

*Tác giả liên hệ: quantrananh.hung@gmail.com

Ngày nhận bài: 2/4/2026

Ngày chấp nhận đăng: 10/05/2026

TÓM TẮT

Biến động chất lượng nước mặt trong lưu vực sông Mã giai đoạn 2019-2024 được đánh giá dựa trên dữ liệu quan trắc tại 22 vị trí đại diện cho các đoạn thượng lưu, trung lưu và hạ lưu. Các thông số chính gồm DO, BOD₅, COD, TSS, N-NH₄⁺, N-NO₂⁻ và N-NO₃⁻ được phân tích thông qua thống kê mô tả, kiểm định xu thế Mann-Kendall và phân tích thành phần chính (PCA) nhằm xác định đặc điểm biến động và các yếu tố chi phối chất lượng nước. Kết quả cho thấy phần lớn giá trị BOD₅ và COD nằm trong giới hạn cho phép của quy chuẩn chất lượng nước mặt, với hơn 96% số mẫu đạt mức chất lượng tốt, trong khi nồng độ DO tại tất cả các điểm quan trắc đều duy trì trên 4 mg/L. Sự khác biệt không gian thể hiện ở việc khu vực thượng lưu ghi nhận một số giá trị BOD₅ và COD cao hơn, trong khi khu vực hạ lưu có xu hướng tích tụ một số chất ô nhiễm do điều kiện thủy động lực yếu hơn. Phân tích xu thế cho thấy BOD₅ và COD có xu hướng giảm trong giai đoạn nghiên cứu, trong khi N-NO₃⁻ có xu hướng gia tăng. Kết quả PCA xác định ba nhóm yếu tố chính giải thích khoảng 64,9% tổng phương sai của bộ dữ liệu, bao gồm nguồn thải hữu cơ, quá trình xói mòn-rũa trôi trong mùa mưa và tác động từ hoạt động nông nghiệp. Những phát hiện này cung cấp cơ sở khoa học quan trọng cho công tác quản lý và bảo vệ tài nguyên nước trong lưu vực sông Mã.

Từ khóa: Chất lượng nước mặt, sông Mã, Biến động không gian-thời gian, Mann-Kendall, PCA

Assessment of Spatiotemporal Variations in Water Quality in The Ma River Basin during 2019-2024

ABSTRACT

Variations in surface water quality in the Ma River Basin during the period 2019-2024 were assessed using monitoring data from 22 stations representing the upstream, midstream, and downstream sections of the river. Key water quality parameters, including DO, BOD₅, COD, TSS, N-NH₄⁺, N-NO₂⁻, and N-NO₃⁻, were analyzed using descriptive statistics, the Mann-Kendall trend test, and Principal Component Analysis (PCA) to identify spatiotemporal patterns and the main factors influencing water quality. The results indicate that most BOD₅ and COD values remained within the permissible limits of the national surface water quality standards, with more than 96% of the samples classified as good quality. Dissolved oxygen concentrations at all monitoring sites consistently remained above 4 mg/L. Spatial differences were observed, with relatively higher BOD₅ and COD values in upstream areas, whereas the downstream section showed a tendency for pollutant accumulation due to weaker hydrodynamic conditions. Trend analysis revealed decreasing tendencies in BOD₅ and COD over the study period, while N-NO₃⁻ concentrations showed an increasing trend. PCA results identified three principal factors explaining approximately 64.9% of the total variance in the dataset, including organic pollution sources, erosion and runoff processes during the rainy season, and agricultural activities. These findings provide an important scientific basis for water resource management and protection in the Ma River Basin.

Keywords: Surface water quality; Ma River Basin; Spatiotemporal variation; Mann-Kendall test; PCA

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Lưu vực Sông Mã là một trong những hệ thống sông lớn ở khu vực Bắc Trung Bộ với diện tích khoảng 28.400 km², trong đó phần lớn diện tích nằm trên địa bàn tỉnh Thanh Hóa. Hạ lưu sông Mã chảy qua các khu vực đô thị, nông nghiệp và nuôi trồng thủy sản trước khi đổ ra Vịnh Bắc Bộ, đóng vai trò quan trọng trong việc cung cấp nước cho sinh hoạt, sản xuất nông nghiệp, công nghiệp và các hoạt động kinh tế-xã hội của khu vực. Trong những năm gần đây, quá trình đô thị hóa, phát triển công nghiệp và mở rộng sản xuất nông nghiệp đã làm gia tăng áp lực lên nguồn nước mặt tại khu vực hạ lưu sông Mã. Các nguồn thải từ sinh hoạt, nông nghiệp và công nghiệp có thể làm gia tăng tải lượng chất hữu cơ, dinh dưỡng và vi sinh vật trong nguồn nước, ảnh hưởng đến hệ sinh thái thủy sinh cũng như khả năng khai thác và sử dụng nước cho phát triển kinh tế-xã hội.

Trên thế giới, đánh giá chất lượng nước mặt đã được nghiên cứu rộng rãi nhằm hỗ trợ quản lý tài nguyên nước và bảo vệ môi trường. Trong đó, phân tích biến động không gian-thời gian được xem là phương pháp hiệu quả để nhận diện xu hướng thay đổi chất lượng nước và mối liên hệ với các yếu tố môi trường (Pratama & cs., 2020; Molekoa & cs., 2021; Chen & cs., 2019). Nhiều nghiên cứu đã ứng dụng các phương pháp thống kê đa biến như phân tích thành phần chính (PCA) và phân tích cụm (CA) nhằm xác định các thông số quan trọng, nhận diện nguồn ô nhiễm và hỗ trợ tối ưu hóa mạng lưới quan trắc (Shishaye & cs., 2020; Uslu & cs., 2024). Gần đây, Jordan & cs. (2024) cũng nhấn mạnh vai trò của phân tích không gian-thời gian trong việc nhận diện các khu vực suy giảm chất lượng nước, góp phần nâng cao hiệu quả quản lý môi trường nước.

Tại Việt Nam, nhiều nghiên cứu đã được thực hiện nhằm đánh giá chất lượng nước mặt tại các lưu vực sông và hệ thống thủy vực quan trọng. Các nghiên cứu tại khu vực Đồng bằng sông Cửu Long cho thấy nước mặt tại nhiều khu vực bị ảnh hưởng bởi ô nhiễm hữu cơ, dinh dưỡng và vi sinh vật, thể hiện qua nồng độ BOD, COD, NH₄⁺ và coliform cao (Nguyen Thanh Giao & cs., 2021; Nguyen Thanh Giao & Huynh Thi Hong Nhen 2022; Tran Thi Kim Hong & Nguyen Thanh Giao., 2022). Ngoài ra, một số nghiên cứu đã kết hợp các chỉ số chất lượng nước và phương pháp phân tích thống kê để đánh giá hiện trạng và xu hướng biến động chất lượng nước tại các thủy vực nội địa và vùng ven biển (Pham Luu Thanh & cs., 2022; Le Viet Thang & cs., 2023).

Đối với lưu vực sông Mã, một số nghiên cứu đã đánh giá rủi ro môi trường nước và hiện trạng ô nhiễm tại một số khu vực thuộc tỉnh Thanh Hóa. Ngoài ra, các nghiên cứu gần đây đã thử nghiệm ứng dụng các mô hình học máy trong giám sát chất lượng nước tại thượng lưu sông Mã, cho thấy tiềm năng của các phương pháp phân tích hiện đại trong quản lý tài nguyên nước (Ngo Thanh Son & Huu Duong Nong 2024; Ngo Thanh Son & Nguyen Duc Loc, 2024). Tuy nhiên, các nghiên cứu này chủ yếu tập trung vào một số khu vực hoặc các khía cạnh riêng lẻ của chất lượng nước. Mặc dù đã có một số nghiên cứu liên quan đến chất lượng nước sông Mã, nhưng vẫn còn tồn tại một số hạn chế. Trước hết, lưu vực sông Mã có diện tích lớn và điều kiện tự nhiên đa dạng, dẫn đến sự khác biệt đáng kể về điều kiện thủy văn, sử dụng đất và các hoạt động kinh tế - xã hội trong lưu vực. Bên cạnh đó, dữ liệu quan trắc chất lượng nước thực đo tại khu vực vẫn còn hạn chế và thiếu tính đồng bộ về không gian và thời gian, đặc biệt tại khu vực hạ lưu-nơi chịu tác động mạnh từ các hoạt động đô thị, công nghiệp và nông nghiệp.

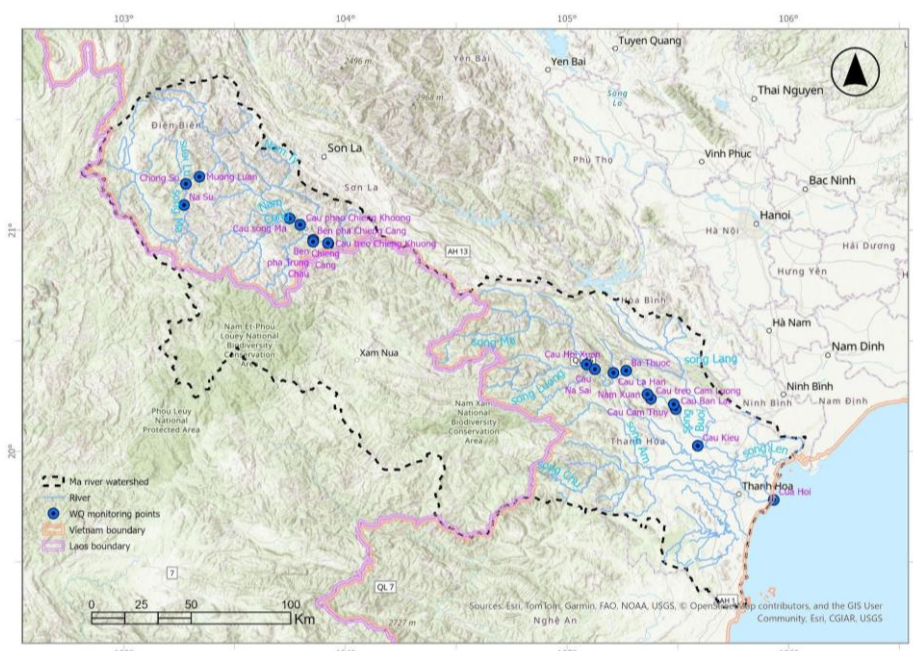
Phần lớn các nghiên cứu trước đây chủ yếu tập trung vào đánh giá hiện trạng hoặc rủi ro môi trường, trong khi các nghiên cứu phân tích xu hướng biến động dài hạn dựa trên chuỗi dữ liệu

quan trắc hệ thống vẫn còn hạn chế. Tình trạng thiếu hụt dữ liệu quan trắc đồng bộ cũng là thách thức phổ biến trong nghiên cứu chất lượng nước tại nhiều quốc gia đang phát triển, ảnh hưởng đến độ tin cậy của các phân tích xu hướng (Shishaye & cs., 2020; Le Viet Thang & cs., 2023). Xuất phát từ các vấn đề trên, nghiên cứu này nhằm đánh giá hiện trạng và xu hướng biến động không gian-thời gian của chất lượng nước mặt tại khu vực thượng lưu và hạ lưu vực sông Mã, trong giai đoạn 2019-2024. Nghiên cứu sử dụng bộ dữ liệu quan trắc định kỳ do cơ quan quản lý môi trường địa phương thực hiện, kết hợp với các phương pháp phân tích thống kê đa biến nhằm xác định các thông số chất lượng nước quan trọng, nhận diện xu hướng biến động và các yếu tố ảnh hưởng đến chất lượng nước. Kết quả nghiên cứu cung cấp cơ sở khoa học phục vụ công tác quản lý, bảo vệ nguồn nước và hỗ trợ xây dựng các giải pháp quản lý tài nguyên nước bền vững cho khu vực hạ lưu sông Mã.

2. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

2.1. Địa điểm nghiên cứu

Lưu vực Sông Mã là một trong những hệ thống sông lớn ở khu vực Bắc Trung Bộ Việt Nam với diện tích khoảng 28.400 km², trong đó một phần thượng nguồn nằm trên lãnh thổ Lào và phần lớn diện tích còn lại thuộc Việt Nam. Sông Mã bắt nguồn từ khu vực núi cao phía tây, chảy qua các khu vực miền núi, trung du và đồng bằng trước khi đổ ra Vịnh Bắc Bộ tại khu vực Cửa Hới thuộc tỉnh Thanh Hóa.

Hình 1. Vị trí các trạm quan trắc chất lượng nước sông Mã định kỳ trên lãnh thổ Việt Nam

Trong nghiên cứu này, hệ thống điểm quan trắc được bố trí dọc theo trục chính của sông Mã, bao gồm các khu vực thượng lưu, trung lưu và hạ lưu nhằm phản ánh sự biến đổi của chất lượng nước theo không gian. Tổng cộng có 22 điểm quan trắc được sử dụng trong phân tích, trong đó 7

điểm thuộc khu vực thượng lưu, 7 điểm thuộc khu vực trung lưu và 8 điểm thuộc khu vực hạ lưu cửa sông (Hình 1). Các điểm quan trắc này đại diện cho các điều kiện thủy văn và đặc điểm sử dụng đất khác nhau trong lưu vực. Tuy nhiên, do hạn chế về dữ liệu quan trắc tại khu vực trung lưu nằm trên lãnh thổ Lào, bộ dữ liệu chủ yếu tập trung vào các điểm quan trắc thuộc phần lưu vực trên lãnh thổ Việt Nam.

2.2. Dữ liệu chất lượng môi trường nước

2.2.1. Dữ liệu nghiên cứu

Dữ liệu chất lượng nước sử dụng trong nghiên cứu được thu thập từ chương trình quan trắc môi trường do cơ quan quản lý môi trường địa phương thực hiện theo quy định kỹ thuật tại Thông tư 10/2021/TT-BTNMT của Bộ Tài nguyên và Môi trường. Bộ dữ liệu bao gồm các kết quả quan trắc chất lượng nước tại các điểm quan trắc thuộc lưu vực sông Mã trong giai đoạn 2019-2024. Tổng cộng có 16 thông số chất lượng nước được phân tích, bao gồm các nhóm thông số vật lý, hóa học và sinh học như: pH, nhiệt độ, độ đục, tổng chất rắn hòa tan (TDS), tổng chất rắn lơ lửng (TSS), độ dẫn điện, oxy hòa tan (DO), nhu cầu oxy sinh hóa (BOD_5), nhu cầu oxy hóa học (COD), amoni ($N-NH_4^+$), nitrit ($N-NO_2^-$), nitrat ($N-NO_3^-$), clorua (Cl^-), xyanua (CN^-), thủy ngân (Hg) và photphat (PO_4^{3-}). Các thông số này được so sánh với các giá trị giới hạn quy định trong QCVN 08-MT: 2023/BTNMT nhằm đánh giá mức độ đáp ứng tiêu chuẩn chất lượng nước.

Bảng 1. Vị trí các điểm quan trắc chất lượng nước định kỳ trên sông Mã

Tên trạm	Kinh độ	Vĩ độ	Phân đoạn sông	Vị trí hành chính
Na Su	103.271	21.114	Thượng lưu	Tuần Giáo, Điện Biên
Chống Sur	103.280	21.209	Thượng lưu	Tuần Giáo, Điện Biên
Mường Luân	103.341	21.242	Thượng lưu	Điện Biên Đông, Điện Biên
Cầu sông Mã	103.748	21.053	Thượng lưu	Sông Mã, Sơn La
Cầu treo Chiềng Khương	103.923	20.939	Thượng lưu	Sông Mã, Sơn La
Cầu phao Chiềng Khoong	103.796	21.025	Thượng lưu	Sông Mã, Sơn La
Bến phà Trung Châu	103.854	20.948	Thượng lưu	Sông Mã, Sơn La
Bến phà Chiềng Cang	103.854	20.957	Thượng lưu	Sông Mã, Sơn La
Chiềng Cang	103.921	20.942	Thượng lưu	Sông Mã, Sơn La
Cầu Na Sài	105.126	20.372	Trung lưu	Quan Hóa, Thanh Hóa
Cầu La Hán	105.209	20.355	Trung lưu	Quan Hóa, Thanh Hóa
Cầu treo Cẩm Lương	105.378	20.238	Trung lưu	Quan Hóa, Thanh Hóa
Cầu Cẩm Thủy	105.482	20.213	Trung lưu	Quan Hóa, Thanh Hóa
Cầu Bản Lát	105.491	20.191	Trung lưu	Quan Hóa, Thanh Hóa
Nam Xuân	105.363	20.259	Trung lưu	Quan Hóa, Thanh Hóa
Cầu Kiểu	105.590	20.026	Hạ lưu	Quan Hóa, Thanh Hóa
Cầu Hồi Xuân	105.088	20.393	Trung lưu	Quan Hóa, Thanh Hóa
Bá Thước	105.267	20.365	Trung lưu	Quan Hóa, Thanh Hóa
Cửa Hới	105.933	19.781	Hạ lưu / Cửa sông	Thành phố Sầm Sơn, Thanh Hóa
Na Su	103.271	21.114	Thượng lưu	Tuần Giáo, Điện Biên

Trong giai đoạn nghiên cứu 2019-2024, tổng cộng 946 lượt quan trắc đã được thực hiện tại 22 điểm quan trắc dọc theo lưu vực (Bảng 1, hình 1). Tần suất quan trắc khoảng 6 đợt/năm trong năm 2019 và tăng lên khoảng 8 đợt/năm từ năm 2020 đến năm 2024, tương đương trung bình khoảng 43 lần quan trắc tại mỗi điểm trong toàn bộ giai đoạn nghiên cứu. Tần suất này cho phép phản ánh tương đối đầy đủ các biến động theo mùa, bao gồm sự khác biệt giữa mùa mưa và mùa khô.

Để đảm bảo độ tin cậy của phân tích, chuỗi số liệu quan trắc được kiểm tra và xử lý trước khi thực hiện các phương pháp thống kê. Trước hết, dữ liệu được rà soát về tính đầy đủ và nhất quán, loại bỏ các giá trị thiếu hoặc bất hợp lý (ví dụ: giá trị âm đối với các thông số không thể âm, sai khác rõ rệt do lỗi nhập liệu). Các giá trị ngoại lai được xác định thông qua phương pháp thống kê dựa trên khoảng tứ phân vị (IQR), trong đó các giá trị nằm ngoài khoảng $[Q1-1.5 \times IQR; Q3+1.5 \times IQR]$ được xem là ngoại lai tiềm năng. Các điểm này không bị loại bỏ một cách cơ học mà được kiểm tra chéo với nhật ký quan trắc và điều kiện thực tế (mưa lớn, xả thải đột biến,...); chỉ những giá trị được xác định là sai lệch do lỗi đo đạc hoặc xử lý mới bị loại khỏi tập dữ liệu.

2.2.2. Phương pháp phân tích

Hình 2. Quy trình nghiên cứu

Nghiên cứu sử dụng kết hợp các phương pháp phân tích thống kê và phân tích không gian nhằm đánh giá biến động chất lượng nước theo không gian và thời gian trong lưu vực Sông Mã (Hình 2). Trước hết, thống kê mô tả được sử dụng để xác định đặc trưng phân bố của các thông số chất lượng nước tại các điểm quan trắc, bao gồm các giá trị trung bình, cực đại, cực tiểu và độ lệch chuẩn. Kết quả này giúp nhận diện sơ bộ các khu vực có dấu hiệu suy giảm chất lượng nước.

Tiếp theo, phân tích biến động theo không gian được thực hiện thông qua việc so sánh giá trị trung bình của các thông số chất lượng nước giữa các khu vực thượng lưu, trung lưu và hạ lưu nhằm đánh giá ảnh hưởng của các yếu tố sử dụng đất và hoạt động kinh tế-xã hội đến chất lượng nước dọc theo dòng sông.

Ngoài ra, phân tích biến động theo thời gian được thực hiện dựa trên chuỗi dữ liệu quan trắc giai đoạn 2019-2024 nhằm xác định xu hướng thay đổi của các thông số chất lượng nước trong thời gian nghiên cứu. Xu hướng biến đổi của các thông số chất lượng nước được đánh giá bằng kiểm định phi tham số Mann-Kendall, một phương pháp được sử dụng rộng rãi trong phân tích chuỗi thời gian môi trường do không yêu cầu dữ liệu tuân theo phân bố chuẩn và ít bị ảnh hưởng bởi các giá trị ngoại lai. Hệ số độ dốc Sen (Sen's slope estimator) được sử dụng kết hợp với kiểm định Mann-Kendall để ước lượng tốc độ và chiều hướng biến đổi của các thông số chất lượng nước theo thời gian. Ý nghĩa thống kê của xu hướng được đánh giá tại mức tin cậy 95% ($p < 0,05$).

Bên cạnh đó, các phương pháp thống kê đa biến như phân tích thành phần chính (PCA) và phân tích cụm (CA) được áp dụng nhằm xác định các nhóm thông số có mối quan hệ chặt chẽ và phân loại các điểm quan trắc có đặc điểm chất lượng nước tương đồng. Các phương pháp này cho phép nhận diện các yếu tố chính chi phối sự biến động chất lượng nước trong lưu vực.

Quá trình xử lý số liệu, phân tích và biểu diễn kết quả được thực hiện trên Python 3.14 với các thư viện pandas và numpy.

3. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU VÀ THẢO LUẬN

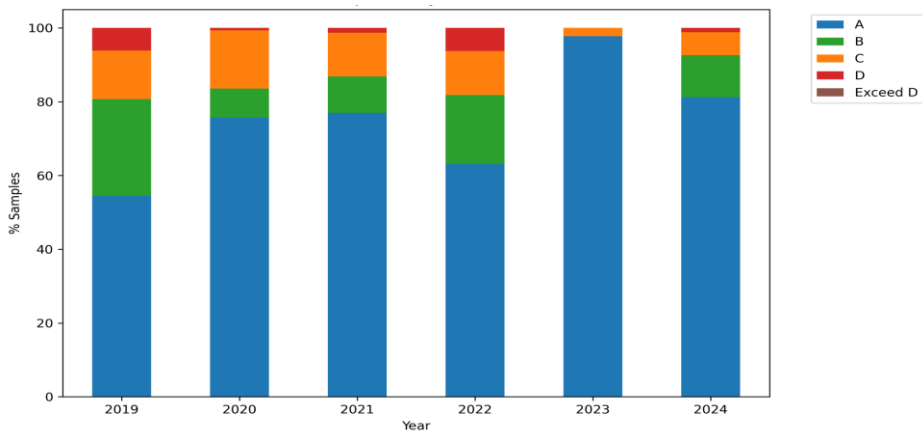
3.1. Đánh giá chất lượng nước mặt lưu vực sông Mã giai đoạn 2019-2024

Kết quả phân tích dữ liệu quan trắc chất lượng nước giai đoạn 2019-2024 theo QCVN 08: 2023/BTNMT cho thấy lưu vực sông Mã nhìn chung duy trì được nền chất lượng nước tương đối ổn định. Phần lớn các thông số hữu cơ như BOD₅ và COD nằm trong giới hạn cho phép của các mức chất lượng nước loại A và B (Hình 3-4). Hơn 96% trong tổng số 946 mẫu quan trắc dọc theo dòng sông đạt tiêu chuẩn chất lượng tốt hoặc trung bình, phản ánh khả năng tự làm sạch đáng kể của hệ thống sông thông qua các quá trình pha loãng, sục khí tự nhiên và phân hủy sinh học.

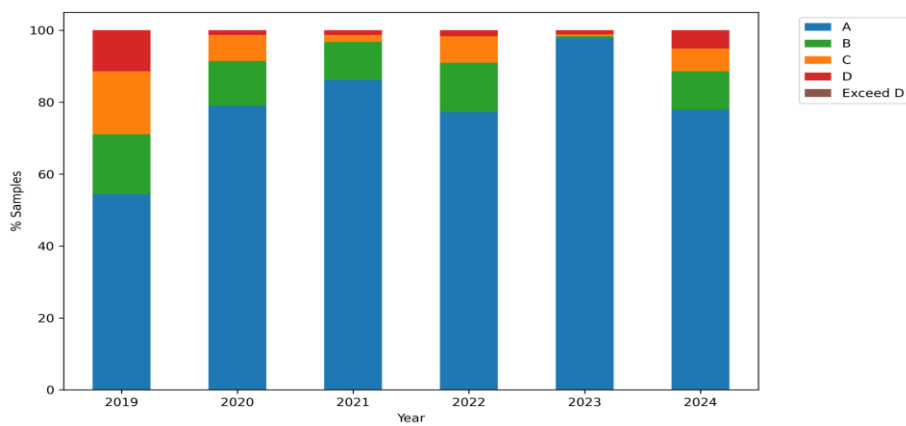
Đối với oxy hòa tan (DO), toàn bộ các mẫu quan trắc đều duy trì giá trị lớn hơn 4,0 mg/L tương ứng với ngưỡng tối thiểu của loại C theo quy chuẩn quốc gia (Hình 5). Điều này cho thấy hệ sinh thái thủy sinh trong lưu vực vẫn được duy trì ở trạng thái tương đối ổn định và chưa xuất hiện hiện tượng thiếu oxy diện rộng.

Tuy nhiên, một số thông số vẫn ghi nhận các giá trị vượt ngưỡng cục bộ. Khoảng 2,4% số mẫu BOD₅ và 3,3% số mẫu COD vượt quá giới hạn của các mức chất lượng nước thấp (Class C và D), cho thấy sự tồn tại của các điểm ô nhiễm cục bộ. Các trường hợp vượt ngưỡng này thường

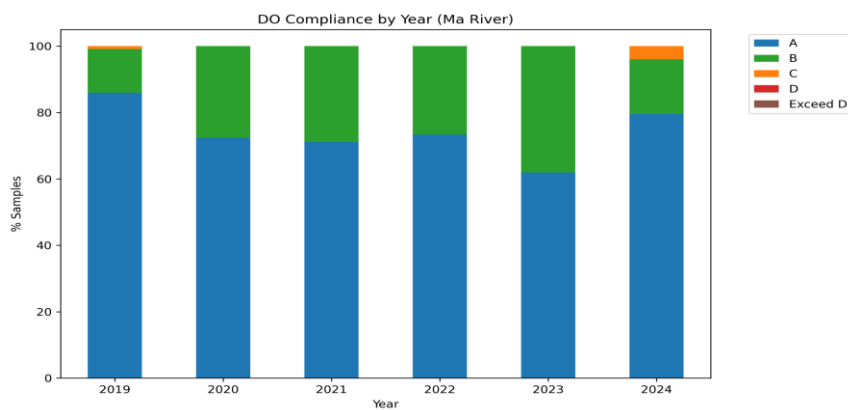
xuất hiện tại các khu vực thượng nguồn giáp biên giới hoặc vùng cửa sông nơi dòng chảy suy giảm và khả năng pha loãng bị hạn chế.

Hình 3. Phân bố tỷ lệ các mức chất lượng nước dựa trên nồng độ BOD₅ sông Mã (2019-2024)

Hình 4. Phân bố tỷ lệ các mức chất lượng nước dựa trên nồng độ COD sông Mã (2019-2024)

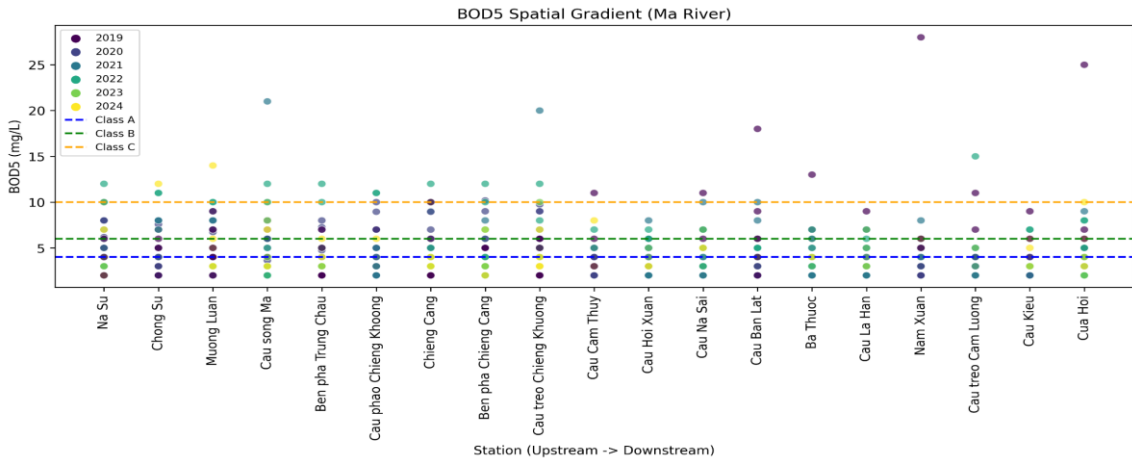

Hình 5. Phân bố tỷ lệ các mức chất lượng nước dựa trên nồng độ DO Mã (2019-2024)

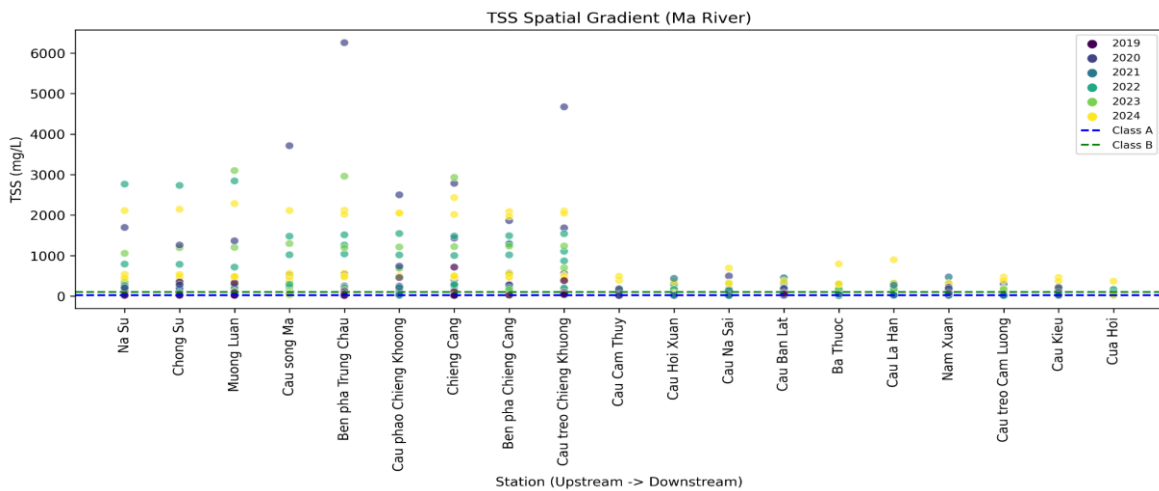
Thông số thể hiện mức độ suy giảm rõ rệt nhất là tổng chất rắn lơ lửng (TSS). Khoảng 31,2% dữ liệu quan trắc vượt ngưỡng 100 mg/L, phản ánh tình trạng xói mòn và rửa trôi đất mạnh tại khu vực thượng nguồn. Hàm lượng TSS cao làm giảm độ trong của nước, hạn chế quá trình quang hợp của thực vật thủy sinh và có thể vận chuyển kèm theo các chất ô nhiễm khác như kim loại nặng và dinh dưỡng. Điều này cho thấy yếu tố địa hình, sử dụng đất và xói mòn đất đóng vai trò quan trọng trong biến động chất lượng nước của lưu vực.

3.2. Phân bố không gian và đường lan truyền ô nhiễm

Phân tích phân bố không gian đối các thông số chất lượng nước (ví dụ BOD5, COD, pH, Hình 6-8) cho thấy sự khác biệt rõ rệt giữa các khu vực thượng lưu, trung lưu và hạ lưu của sông Mã. Ở khu vực thượng lưu, một số trạm quan trắc gần biên giới như Chiềng Khương, Na Su và Mường Luan ghi nhận nồng độ BOD₅ và COD cao hơn so với các khu vực khác.

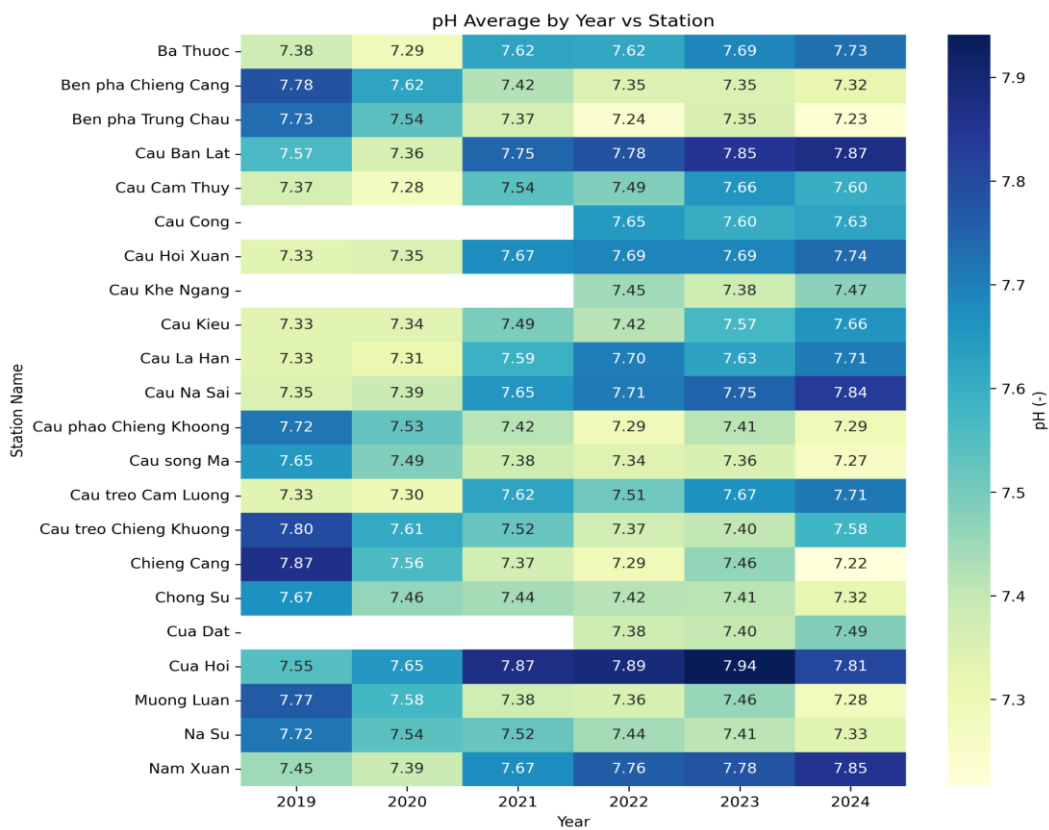

Hình 6. Phân bố không gian theo năm của nồng độ BOD₅ dọc theo sông Mã từ thượng lưu đến hạ lưu (2019-2024)

Hình 7. Phân bố không gian theo năm của nồng độ TSS dọc theo sông Mã từ thượng lưu đến hạ lưu (2019-2024)

Nguyên nhân chủ yếu liên quan đến các hoạt động sinh hoạt và sản xuất nông nghiệp tại các khu vực dân cư thưa thớt ở vùng biên giới, nơi hệ thống xử lý nước thải còn hạn chế. Bên cạnh đó, địa hình dốc kết hợp với mưa lớn vào mùa mưa làm gia tăng quá trình xói mòn đất, dẫn đến hàm lượng TSS cao tại các vị trí như Bến phà Trung Châu. Tại khu vực trung lưu, nơi dòng sông mở rộng và nhận nước từ nhiều phụ lưu lớn, chất lượng nước nhìn chung được cải thiện nhờ hiệu ứng pha loãng và quá trình tự làm sạch. Các thông số BOD₅, COD và DO chủ yếu duy trì trong giới hạn loại B, cho thấy khu vực này đóng vai trò như một vùng đệm sinh thái giúp giảm tải ô nhiễm từ thượng nguồn. Ở hạ lưu và vùng cửa sông, các chất ô nhiễm có xu hướng tích tụ do tốc độ dòng chảy giảm và chịu ảnh hưởng của thủy triều. Các trạm quan trắc tại khu vực Cửa Hới ghi nhận một số giá trị COD và TSS cao, đồng thời DO có xu hướng giảm so với khu vực trung lưu. Điều này phản ánh vai trò của vùng cửa sông như một khu vực tích tụ các chất ô nhiễm từ toàn bộ lưu vực.

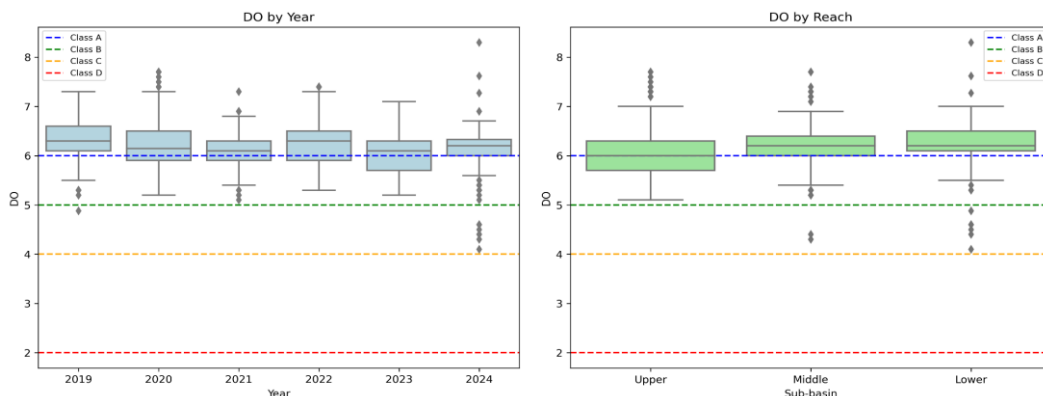

Hình 8. Phân bố không gian và thời gian của pH theo các trạm quan trắc trong lưu vực sông Mã (2019-2024)

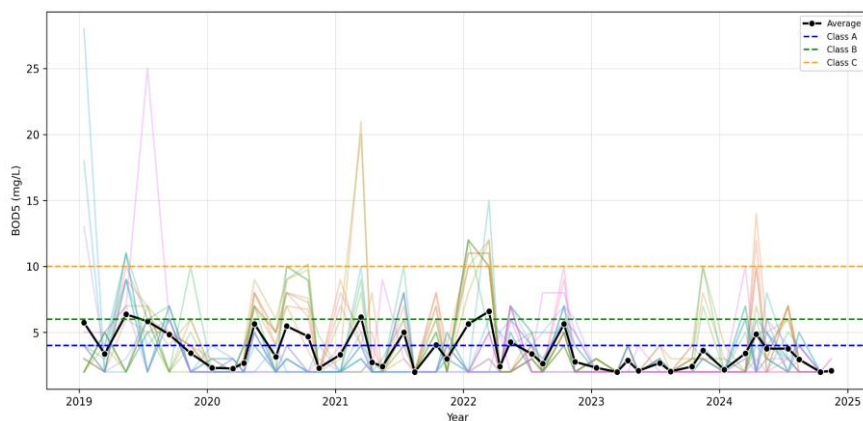
3.3. Biến động theo mùa và ảnh hưởng của điều kiện khí tượng

Biến động chất lượng nước sông Mã chịu ảnh hưởng mạnh của chế độ khí hậu gió mùa. Hai giai đoạn thủy văn chính là mùa mưa và mùa khô, tạo ra các đặc trưng khác biệt trong các thông số chất lượng nước (Hình 8-10). Trong mùa mưa (tháng 6-10), lượng mưa lớn làm gia tăng dòng chảy mặt và quá trình xói mòn đất tại khu vực thượng nguồn, dẫn đến sự gia tăng đáng kể của TSS. Nhiều giá trị TSS vượt xa giới hạn cho phép, thậm chí đạt tới hàng nghìn mg/L trong các sự

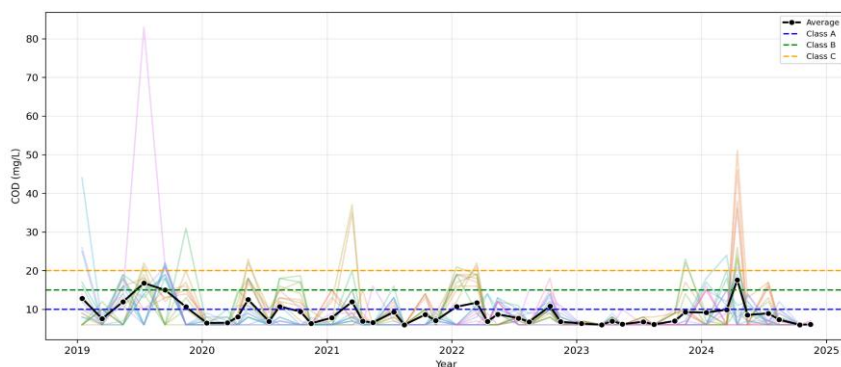
kiện lũ lớn. Nước đục làm giảm khả năng xuyên sáng, hạn chế hoạt động quang hợp và có thể ảnh hưởng đến hệ sinh thái thủy sinh. Ngược lại, trong mùa khô (tháng 1-4), lưu lượng dòng chảy giảm làm suy giảm khả năng pha loãng các nguồn thải. Trong điều kiện dòng chảy chậm và nhiệt độ cao, các chất hữu cơ có xu hướng tích tụ, làm tăng COD và giảm DO cục bộ tại một số vị trí. Hiện tượng phân tầng nhiệt và thiếu oxy cục bộ có thể xuất hiện tại các đoạn sông chảy chậm hoặc vùng cửa sông.

Hình 9. Phân bố nồng độ DO theo năm (hình trái) và theo các đoạn sông (hình phải)

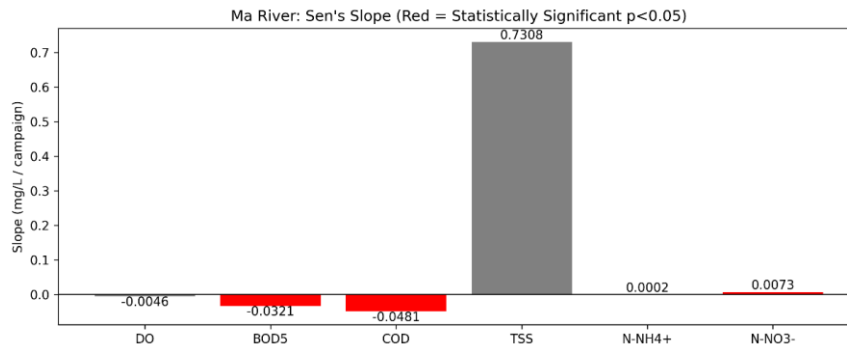
Hình 10. Biến động theo thời gian của nồng độ BOD₅ (2019-2024)

Hình 11. Biến động theo thời gian của nồng độ COD (2019-2024).

3.4. Phân tích xu thế biến động chất lượng nước giai đoạn 2019-2024

Kết quả kiểm định Mann-Kendall cho chuỗi dữ liệu quan trắc giai đoạn 2019-2024 cho thấy một số xu thế đáng chú ý trong các thông số chất lượng nước của lưu vực. Các thông số BOD₅ và COD có xu hướng giảm có ý nghĩa thống kê theo thời gian (Hình 12). Độ dốc Sen cho thấy BOD₅ giảm khoảng -0,032 mg/L mỗi đợt quan trắc và COD giảm khoảng -0,048 mg/L mỗi đợt. Xu thế này phản ánh hiệu quả của các biện pháp quản lý môi trường và hệ thống xử lý nước thải được triển khai tại các khu vực đô thị và công nghiệp trong lưu vực.

Hình 12. Phân tích xu thế Man-Kendall và Sen's slope cho các thông số chất lượng nước

Đối với DO, kết quả phân tích cho thấy xu hướng tương đối ổn định và không có sự thay đổi đáng kể theo thời gian. Điều này cho thấy khả năng tự làm sạch của hệ thống sông vẫn được duy trì ở mức ổn định. Tuy nhiên, nitrat (N-NO₃⁻) lại cho thấy xu hướng gia tăng có ý nghĩa thống kê, với độ dốc Sen khoảng +0,0073 mg/L mỗi đợt quan trắc. Sự gia tăng này được cho là liên quan đến việc sử dụng phân bón trong sản xuất nông nghiệp tại khu vực trung lưu, dẫn đến hiện tượng rửa trôi dinh dưỡng vào hệ thống sông. Trong khi đó, TSS không thể hiện xu hướng tăng hoặc giảm rõ rệt do biến động mạnh theo các sự kiện mưa lũ. Tuy nhiên, độ dốc Sen dương cho thấy xu hướng gia tăng nhẹ về dài hạn, phản ánh tình trạng xói mòn đất và suy giảm thảm thực vật tại khu vực thượng nguồn.

3.5. Phân tích thành phần chính (PCA) và nguồn gốc ô nhiễm

Kết quả phân tích Principal Component Analysis (PCA) cho thấy ba thành phần chính giải thích phần lớn biến động chất lượng nước trong lưu vực sông Mã (Hình 13). Thành phần chính thứ nhất (PC1) liên quan chủ yếu đến các thông số hữu cơ như BOD₅ và COD, phản ánh ảnh hưởng của các nguồn thải sinh hoạt và đô thị. Thành phần này chiếm tỷ lệ lớn nhất trong tổng phương sai của bộ dữ liệu.

Thành phần thứ hai (PC2) liên quan đến TSS và amoni, phản ánh các quá trình xói mòn đất và rửa trôi trong mùa mưa. Sự gia tăng TSS thường đi kèm với sự suy giảm DO do hạn chế quá trình quang hợp và tái oxy hóa trong nước.

Thành phần thứ ba (PC3) chịu ảnh hưởng chủ yếu bởi nitrat, phản ánh tác động của hoạt động nông nghiệp và việc sử dụng phân bón trong lưu vực. Điều này phù hợp với kết quả phân tích xu thế, cho thấy nồng độ nitrat đang có xu hướng gia tăng theo thời gian.